

BOUWSTENENNOTITIE BEDREIGT CRISISBESTENDIGHEID FAMILIEBEDRIJF

In de huidige coronacrisis, maar ook tijdens de financiële crisis van 2008–2012, tonen familiebedrijven hun weerbaarheid en crisisbestendigheid. Het is daarom des te verwonderlijker dat de overheid, juist ten tijde van deze crisis, uitkomt met een bouwstenennotitie die het fundament van de crisisbestendigheid van familiebedrijven ondermijnt. Uit de resultaten van het RSM–Nyenrode Familiebedrijven–onderzoekspanel blijkt dat 88 procent van de familiebedrijven vreest dat voorstellen uit de bouwstenennotitie zullen leiden tot minder bedrijfsinvesteringen. Ruim 58 procent van de familiebedrijven verwacht dat het voortbestaan van hun onderneming hierdoor in gevaar komt.

Eigenaren van familiebedrijven kiezen er voor om hun vermogen in het bedrijf te laten om te investeren in hun bedrijf in plaats van het uitkeren van dividend. Dit “vet op de botten” zorgt ervoor dat momenteel veel arbeidsplaatsen in Nederland behouden blijven en dat de familiebedrijven na de crisis voldoende financiële slagkracht hebben om weer volop te ondernemen.

In mei 2020 heeft de staatssecretaris van Financiën de bouwstenennotitie aangeboden aan de Tweede Kamer. Hierin wordt gesteld dat het totale vermogen van aanmerkelijk belanghouders in hun BV's groot is en dat dit belastingontwijking in de hand werkt. Een opmerkelijke redenering, juist ten tijde van de coronacrisis.

Het meest in het oog springende voorstel voor familiebedrijven in de bouwstenennotitie is de beleidssuggestie om jaarlijks een belastingheffing in te voeren over niet uitgekeerde winsten. Uit het onderzoek blijkt dat 88 procent van de familiebedrijven het grootste deel van de gerealiseerde winst van de onderneming gebruikt om nieuwe investeringen te doen in hun bedrijf. De voorgestelde belastingheffing over niet uitgekeerde winsten zal zeker ten koste gaan van de investeringen in hun familiebedrijf.

In de bouwstenennotitie worden tevens een aantal voorstellen gedaan tot het versoberen van de bedrijfsopvolgingsregeling. Er wordt voorgesteld om de doorschuifregeling voor de inkomstenbelasting af te schaffen en de vrijstellingen voor de erf- en schenkbelasting eveneens af te schaffen of sterk te verminderen. Bij het volledig afschaffen van beide regelingen is bij het erven of schenken van de onderneming grofweg 40 procent belasting verschuldigd. Deze beleidssuggestie zal voor 44 procent van de familiebedrijven aanleiding zijn om te kiezen voor een versnelde bedrijfsoverdracht naar hun opvolger. Ook verwacht ruim 58 procent van de familiebedrijven dat het voortbestaan van hun onderneming in gevaar komt wanneer de verschuldigde belasting na vererving uit de onderneming moet worden gehaald. Tevens geeft 56 procent van de familiebedrijven aan dat een afschaffing van de bedrijfsopvolgingsregeling zal leiden tot uitstel van de bedrijfsoverdracht.

In het onderzoek wordt verder ingegaan op de gevolgen voor familiebedrijven met betrekking tot de voorgestelde vrijstelling voor de erfbelasting van 25 procent van het ondernemingsvermogen met een maximum van € 5.000.000, van de wet excessief lenen bij de eigen vennootschap en van de stijging van de overdrachtsbelasting voor bedrijfspanden.

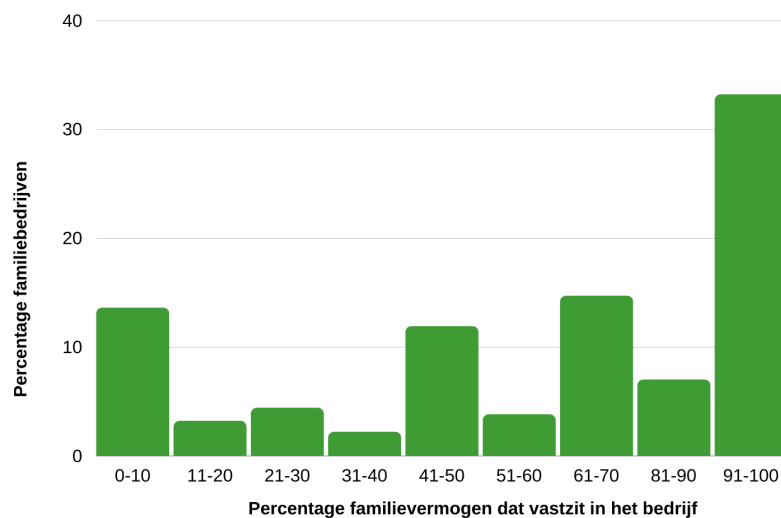
Door: prof. dr. Roberto Flören en dr. Marta Berent–Braun (Nyenrode Business Universiteit) en mr. Laura Bles–Temme en drs. Wilfred Castricum (RSM).

Weerbaarheid van familiebedrijven ten tijden van crisis

De financiële crisis van 2008–2012 en de huidige coronacrisis hebben duidelijk gemaakt dat de robuuste financiering van familiebedrijven en het lange-termijn perspectief van haar eigenaren de familiebedrijven weerbaar maken ten tijden van economische teruggang. Zo geeft 64 procent van de familiebedrijven aan dat het behoud van werkgelegenheid het belangrijkste doel is tijdens de huidige coronacrisis. Hiertoe zijn de eigenaren bij 92 procent van de familiebedrijven bereid om af te zien van dividenduitkeringen en is 64 procent van de familiebedrijven bereid om in te teren op het eigen vermogen. Door de broekriem aan te trekken is het familiebedrijf in staat om in economisch barre en onvoorspelbare tijden te overleven ⁽¹⁾.

Verder blijkt uit eerder onderzoek dat de eigenaren van familiebedrijven het overgrote gedeelte van hun familievermogen in het bedrijf achter laten ⁽²⁾. Uit Figuur 1 blijkt dat bij een derde van alle familiebedrijven bijna het gehele familievermogen van de eigenaren vastzit in het familiebedrijf, en bij de helft van alle familiebedrijven ligt minimaal 75 procent van het familievermogen van de eigenaren vast in het bedrijf. Eigenaren kiezen er dus voor om hun vermogen in het familiebedrijf te laten om te investeren in hun bedrijf in plaats van het uitkeren van dividend. Dit "vet op de boten" maakt de bedrijven in tijden van crisis minder afhankelijk van externe financiers en stelt de directie in staat om zelfstandig besluiten te nemen.

Figuur 1. Percentage van het familievermogen van eigenaar/eigenaren dat vastzit in het familiebedrijf

1: Flören, Berent-Braun, Bles-Temme & Castricum (april 2020)

2: Flören & Berent-Braun (2017)

Het zijn dergelijke hechte banden tussen het familiebedrijf en de eigenaren die het familiebedrijf zo weerbaar maken ten tijden van een economische crisis zoals de huidige coronacrisis. Een crisisbestendigheid die ervoor zorgt dat vele arbeidsplaatsen in Nederland blijven behouden en tevens voldoende financiële slagkracht heeft om na de crisis weer volop te ondernemen.

Het is daarom des te verwonderlijker dat juist ten tijde van een economische crisis, de overheid uitkomt met een bouwstenennotitie die het fundament onder de crisisbestendigheid van familiebedrijven ondermijnt.

Wat is de bouwstenennotitie?

In mei 2020 heeft de staatssecretaris van Financiën het pakket 'Bouwstenen voor een beter belastingstelsel' (hierna: 'bouwstenennotitie') aangeboden aan de Tweede Kamer. Op verzoek van de Tweede Kamer heeft het Ministerie van Financiën beleidsopties uitgewerkt die een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van verschillende knelpunten in het huidige belastingstelsel.

Knelpunten van het huidige belastingstelsel zijn onder meer de steeds hogere lastendruk op arbeid voor werkenden, de ongelijke belasting van vermogen leidt tot arbitrage en uitstel en het belasten van winst wordt (nationaal) steeds lastiger. Aan de hand van de knelpunten zijn in de bouwstenennotitie 169 beleidsopties uitgewerkt waaruit politieke partijen kunnen kiezen in de aanloop naar de volgende verkiezingen. De Rijksoverheid schrijft in haar nieuwsbericht bij de bouwstenennotitie onder meer het volgende ⁽³⁾:

Uit de uitgebreide nieuwe onderzoeken naar deze knelpunten blijkt onder andere dat de lasten op arbeid zijn gestegen in Nederland. Voor middeninkomens is het de afgelopen vijftien jaar minder aantrekkelijk geworden om meer te gaan werken. Lage inkomens zijn minder belasting gaan betalen, maar merken wel dat het stelsel van belastingen en toeslagen ingewikkelder is geworden.

Ondertussen heft Nederland ten opzichte van andere landen relatief weinig belasting op vermogen. Sommige vormen van vermogen worden bovendien minder belast dan andere. Dit geldt bijvoorbeeld voor de eigen woning. En ook voor het vermogen van zogenaamde aanmerkelijk belanghouders in box 2, dat voornamelijk in handen is van de top 1% meest vermogende huishoudens in Nederland. Het totale vermogen van deze aanmerkelijk belanghouders bedraagt bovendien € 400 miljard; een verdubbeling van wat tot nog toe uit de statistieken bleek. De mogelijkheid tot belastinguitstel en andere fiscale voordelen in box 2 werkt belastingontwijking in de hand."

Vooraf het laatste gedeelte van het bovenstaande citaat is voor familiebedrijven relevant. Er wordt gesteld dat het totale vermogen van aanmerkelijk belanghouders groot is en dat dit belastingontwijking in de hand werkt.

Deze redenering komt ons vreemd over juist ten tijde van de coronacrisis. Uit onze en andere onderzoeken⁽⁴⁾ komt naar voren dat familiebedrijven het beter doen, zeker ook tijdens een crisis. Familiebedrijven vormen de hoeksteen van de economie en houden de werkgelegenheid in stand juist omdat zij financiële buffers hebben opgebouwd. Voorstellen om die robuustheid te ondermijnen komen ons vreemd over en waren de aanleiding om ons nieuwste RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekpanel te richten op voorgestelde overheidsmaatregelen.

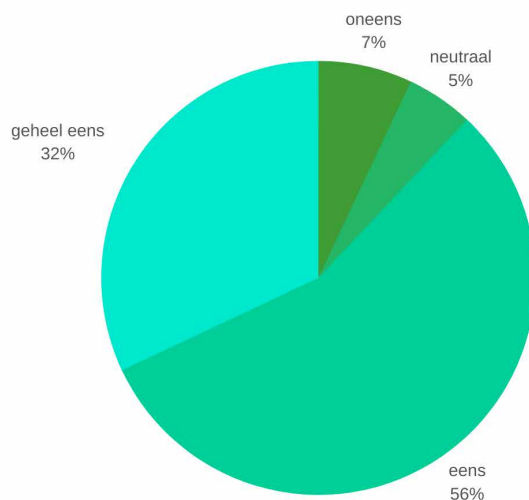
3: [Website Rijksoverheid](#)
4: Credit Suisse (2020)

Voorstel bouwstenennotitie: belastingheffing over niet uitgekeerde winsten

Het meest in het oog springende voorstel voor familiebedrijven in de bouwstenennotitie is de beleidssuggestie om jaarlijks een belastingheffing in te voeren over niet uitgekeerde winsten. Op dit moment betaalt een directeur-grotaandeelhouder alleen belasting als een onderneming dividend uitkeert naar privé of als het privé gehouden aandelenbelang wordt verkocht. In het voorstel om jaarlijks een belastingheffing in te voeren over niet uitgekeerde winsten, wordt een rendement van 4% voorgesteld. Rekening houdend met het huidige belastingtarief in box 2 van 26,25% bedraagt dit jaarlijks 1,05% belastingheffing over winstreserves door de directeur-grotaandeelhouder.

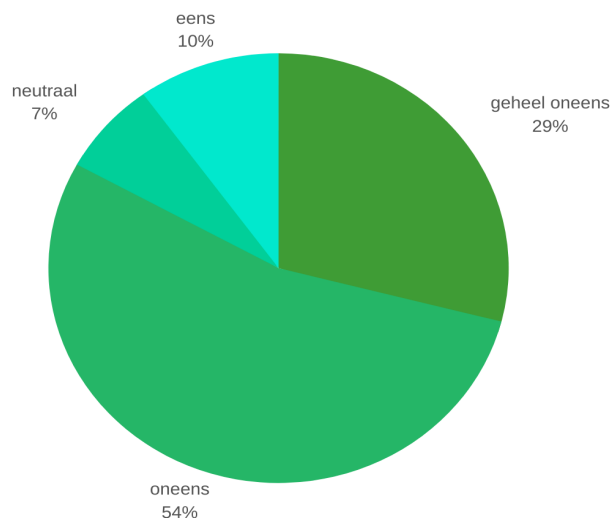
Uit het onderzoek blijkt duidelijk dat 88 procent van de familiebedrijven het grootste deel van de gerealiseerde winst van de onderneming gebruikt om nieuwe investeringen te doen in hun onderneming (zie ook Figuur 2). Slechts 7 procent van de familiebedrijven is het oneens met deze stelling.

Figuur 2. Stelling: Het grootste deel van de gerealiseerde winst van de onderneming gebruiken wij om nieuwe investeringen te doen in onze onderneming

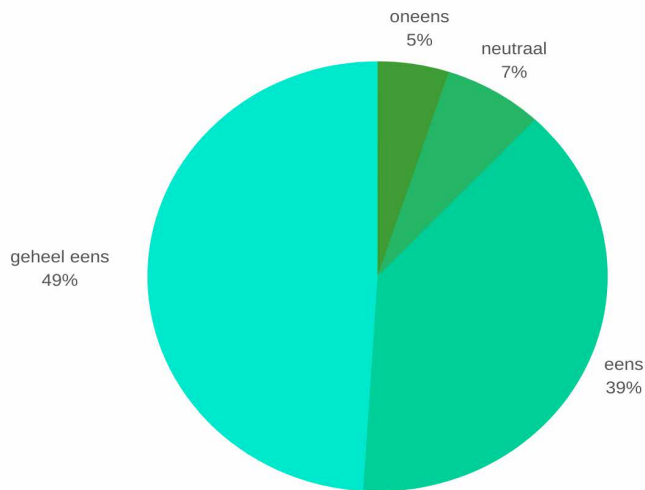
Voor de zekerheid en zorgvuldigheid hebben wij in de vragenlijst ook een omgekeerde stelling opgenomen. Deze laat hetzelfde beeld zien (zie Figuur 3). Zo'n 83 procent van de familiebedrijven is het oneens met de stelling dat zij het grootste deel van de gerealiseerde winst van de onderneming gebruiken wij om dividend uit te keren naar privé. Minder dan 10 procent van de familiebedrijven geeft aan dat zij het grootste deel van de gerealiseerde winst aanwenden voor dividenduitkeringen.

Figuur 3. Stelling: Het grootste deel van de gerealiseerde winst van de onderneming gebruiken wij om dividend uit te keren naar privé

Hiermee wordt dus de eerder geschetste kracht van het familiebedrijf bevestigd: familiebedrijven laten het grootste deel van de gerealiseerde winsten achter in het bedrijf om deze vervolgens te herinvesteren in de onderneming. Dat maakt hen innovatief, onafhankelijk en weerbaar tijdens crises. Vervolgens hebben wij de leden van het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekpanel gevraagd of een eventuele belastingheffing over niet uitgekeerde winsten ten koste zal gaan van de investeringen in hun onderneming. Het overgrote deel van de familiebedrijven (88 procent) geeft aan dat een belastingheffing over niet uitgekeerde winsten zeker ten koste zal gaan van de investeringen in hun bedrijf (zie Figuur 4). Hierbij valt ook op dat bijna de helft van de familiebedrijven het zelfs zeer eens is met deze stelling.

Figuur 4. Stelling: Een belastingheffing over niet uitgekeerde winsten zal ten koste gaan van de investering in onze onderneming

Wij moeten dan ook concluderen dat de familiebedrijven zeer negatief reageren op het voorstel in de bouwstenennotitie om belasting te heffen over niet uitgekeerde winsten. Waar zij tot nu toe deze winsten herinvesteren in de onderneming, worden zij nu ten eerste fiscaal gedwongen om extra belastingen te betalen. Ten tweede kan de fiscaal gedreven prikkel gevoeld worden om de winsten vroegtijdig uit het bedrijf te halen omdat er toch al belasting betaald moet worden. Het mag duidelijk zijn dat de solvabiliteit van familiebedrijven hiermee wordt ondermijnd en de crisisbestendigheid van familiebedrijven wordt verzwakt.

Voorstel bouwstenennotitie: versoberen van de bedrijfsopvolgingsregeling

De bedrijfsopvolgingsregeling (veelal BOR genoemd) is een fiscale faciliteit in de belastingwetgeving die de mogelijkheid biedt om ondernemingsvermogen via schenking of bij overlijden fiscaal voordelig over te dragen. Daar waar normaal gesproken 20 procent belasting betaald moet worden, geldt bij toepassing van deze regeling dat, als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, het ondernemingsvermogen tot een bedrag van € 1.102.209 (2020) volledig is vrijgesteld, terwijl voor ondernemingsvermogens boven dit bedrag een vrijstelling geldt van 83 procent. Voor het resterende ondernemingsvermogen waarover wel belasting is verschuldigd kan voor maximaal tien jaar uitstel van betaling worden verkregen. Ook is onder voorwaarden geen inkomstenbelasting verschuldigd, wanneer ondernemingsvermogen wordt geschonken of vererfd.

De BOR biedt veel familiebedrijven de mogelijkheid om fiscaal vriendelijk het bedrijf over te dragen naar bijvoorbeeld de volgende generatie. De gedachte achter de BOR is dat de continuïteit van het bedrijf niet in gevaar moet komen door belastingheffing bij de overdracht van het bedrijf. Overigens is één van de voorwaarden voor de toepassing van de BOR dat het bedrijf wordt voortgezet door de opvolger. Toch is op de huidige opzet van de BOR ook kritiek. Sluit de huidige vormgeving wel aan bij het doel van de regeling? Is de regeling niet te ruim opgezet? In de bouwstenennotitie wordt een aantal voorstellen gedaan tot het versoberen van de bedrijfsopvolgingsregeling. In de bouwstenennotitie wordt voorgesteld om de doorschuifregeling voor de inkomstenbelasting af te schaffen en de vrijstellingen voor de erf- en schenkbelasting eveneens af te schaffen of sterk te verminderen. Bij volledig afschaffen van beide regelingen is bij vererven of schenken van de onderneming grofweg 40 procent belasting verschuldigd. Hiervoor kan tien jaar rentedragend uitstel van betaling worden verkregen, indien voldoende zekerheid wordt gesteld.

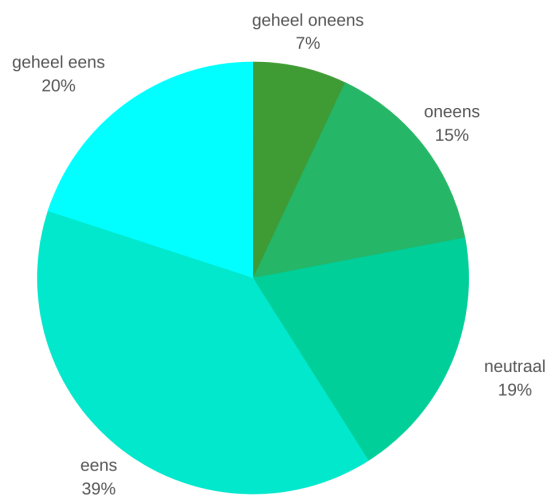
In dit onderzoek hebben wij de familiebedrijven gevraagd of een eventuele afschaffing van de BOR invloed zou hebben op hun familiebedrijf en hun handelen. Uit Tabel 1 blijkt dat 44 procent van de familiebedrijven het waarschijnlijk achten dat zij door de dreiging van het afschaffen van de BOR eerder zullen kiezen voor een versnelde bedrijfsoverdracht naar hun opvolger. Waarbij ook moet worden opgemerkt dat voor 34 procent van de totale populatie een versnelde overdracht niet van toepassing is. Redenen hiervoor kunnen bijvoorbeeld zijn dat een familiebedrijf onlangs een bedrijfsoverdracht heeft doorgemaakt, het bedrijf nog geen potentiële opvolgers heeft onderkend of dat verkoop van het bedrijf wordt overwogen

Tabel 1. Mate van waarschijnlijkheid dat familiebedrijven handelen op basis van afschaffen van de bedrijfsopvolgingsregeling

	(zeer) onwaarschijnlijk	(zeer) waarschijnlijk
Hoe waarschijnlijk is het dat u door deze voorgestelde veranderingen ervoor kiest om het eigendom van uw bedrijf versneld over te dragen naar uw opvolger om nog van de huidige bedrijfsopvolgingsregeling gebruik te maken?	40,7%	44,4%
Hoe waarschijnlijk is het dat wanneer uw onderneming vererft, uw erfgenamen de verschuldigde belasting (grofweg 40% over de waarde van de onderneming) kunnen voldoen met een betalingsregeling van 10 jaar (rentedragend)?	58,1%	19,4%

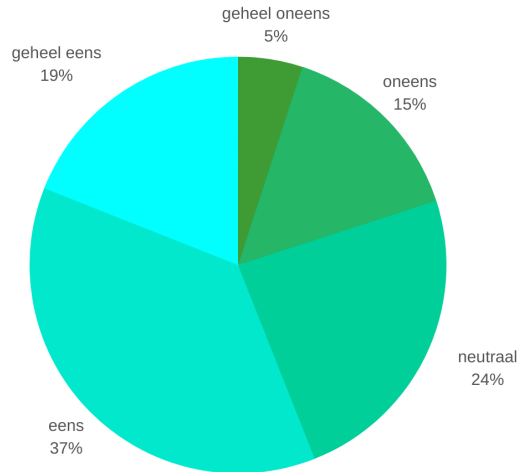
Uit Tabel 1 blijkt ook dat 58 procent vreest dat de erfgenamen niet de verschuldigde belasting kunnen voldoen. Terwijl minder dan 20 procent stelt dat zij wel aan deze verplichtingen kunnen voldoen. Tevens toont Figuur 5 ook duidelijk aan dat ruim 58 procent van de familiebedrijven verwacht dat het voortbestaan van hun onderneming in gevaar komt indien de verschuldigde belasting na vererving uit de onderneming moet worden gehaald.

Figuur 5. Stelling: Onze onderneming komt in gevaar indien de verschuldigde belasting na vererving uit de onderneming moet worden gehaald

Niet alleen blijkt uit onze onderzoeksresultaten dat het afschaffen van de fiscale vrijstellingen toekomstige investeringen in de weg staan, ook geven de familiebedrijven aan dat het in vele gevallen zal leiden tot uitstel van de bedrijfsoverdracht. Uit Figuur 6 blijkt duidelijk dat 56 procent van de familiebedrijven aangeeft dat een afschaffing van de BOR zal leiden tot uitstel van de bedrijfsoverdracht. Waardoor de doorstroming van jong talent wordt gefrustreerd en ondernemers enkel en alleen om fiscale redenen langer aanblijven als directeur.

Figuur 6. Stelling: Indien er geen fiscale vrijstellingen meer bestaan voor de schenking van een onderneming zal dit tot uitstel leiden van de bedrijfsoverdracht

We kunnen dan ook niet anders concluderen dat de beleidsmakers zeer terughoudend dienen te zijn met dit beleidsvoornemen zoals deze in de bouwstenennotitie is gesuggereerd. Het zal namelijk als een zeer belangrijk signaal dienen te worden opgepakt, nu blijkt dat:

- bijna 60 procent van de familiebedrijven het (zeer) onwaarschijnlijk acht dat de erfgenamen bij afschaffing van de BOR in staat zijn om de verschuldigde belasting te voldoen;
- 58 procent van de familiebedrijven stelt dat hun bedrijf in gevaar komt als de verschuldigde belasting na vererving uit de onderneming moet worden gehaald; en
- 56 procent van de familiebedrijven aangeeft dat het ontbreken van de fiscale vrijstellingen zal leiden tot een gedwongen uitstel van de bedrijfsoverdracht.

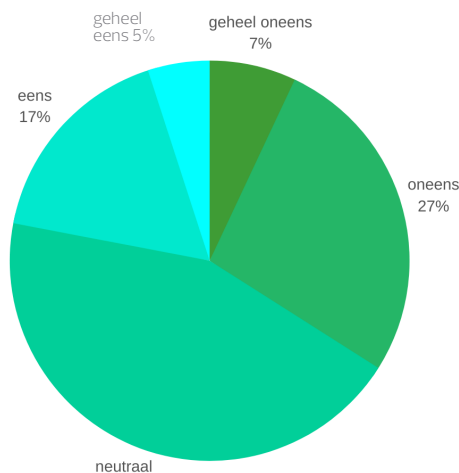
Familiebedrijven zullen bij afschaffing van de BOR langdurig worden gedwongen om vermogen aan het familiebedrijf te onttrekken. Geld dat dan ook niet geïnvesteerd kan worden in innovatie, duurzaamheid en werkgelegenheid. Het is juist om die redenen dat de BOR door eerdere kabinetten is geïntroduceerd en gecontinueerd. Afschaffing of een sterke versoering van de BOR zal hoogstwaarschijnlijk een besparing voor de Nederlandse schatkist opleveren voor de korte termijn, maar de gehele Nederlandse economie, inclusief de schatkist, op de lange termijn schaden.

Voorstel bouwstenennotitie: vrijstellen van erfbelasting

Een ander voorstel in de bouwstenennotitie betreft de overweging van het ministerie van Financiën een vrijstelling voor de erfbelasting van 25 procent van het ondernemingsvermogen met een maximum van € 5.000.000, waarbij overigens geen vrijstelling voor de inkomstenbelasting geldt. Voor 22 procent van de familiebedrijven uit het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekpaneel lijkt deze vrijstelling toereikend (zie ook Figuur 7), terwijl ruim een derde van de familiebedrijven stelt dat deze vrijstelling ontoereikend is.

Deze beleidssuggestie lijkt op grootte van (familie)bedrijven te discrimineren. Er bestaat namelijk een significant verschil tussen de kleinere familiebedrijven (tot 30 werknemers) en de grotere familiebedrijven (vanaf 30 werknemers). Voornamelijk de grotere familiebedrijven (42 procent) vinden het maximum ontoereikend, terwijl de vrijstelling slechts 20 procent van de kleinere familiebedrijven ontoereikend is.

Figuur 7. Stelling: Een vrijstelling voor de erfbelasting van 25 procent van het ondernemingsvermogen met een maximum van € 5.000.000, is voor ons familiebedrijf toereikend

Wet excessief lenen bij de eigen vennootschap

Buiten de bouwstenennotitie hebben wij ook gekeken of en hoe de familiebedrijven reageren en voorbereid zijn op enkele aangekondigde wetten. Zo wordt per 1 januari 2023 de wet excessief lenen bij de eigen vennootschap ingevoerd. Op grond van deze wet worden aandeelhouders belast in box 2 van de inkomstenbelasting (26,25% in 2020, 26,9% vanaf 2021) over het bedrag dat zij boven de € 500.000 aan schuld hebben bij hun eigen vennootschap. Alle leningen, behalve eigen woningleningen, vallen hieronder. Iedere zakelijke- of niet zakelijke schuld van de aandeelhouder (of van de partner of kinderen) aan de vennootschap wordt in de heffing betrokken.

De achtergrond van de wet excessief lenen bij de eigen vennootschap is, dat aandeelhouders door te lenen van hun vennootschap – in plaats van dividend uit te keren – belastingheffing langdurig uit kunnen stellen. Door deze regeling wordt dit tegengegaan.

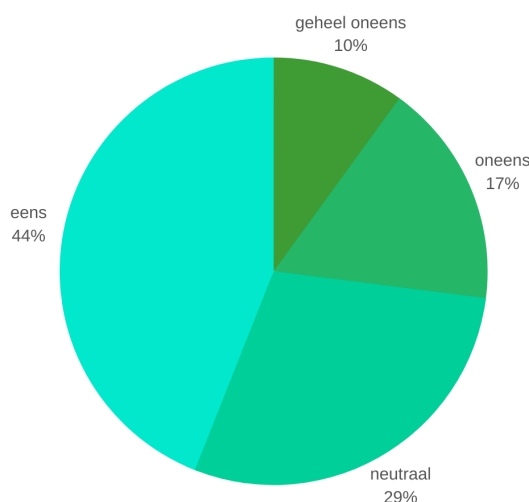
Uit ons onderzoek blijkt dat deze nieuwe wet excessief lenen bij de eigen vennootschap de meeste familiebedrijven niet raakt. Tabel 2 geeft aan dat voor 10 procent van de familiebedrijven uit het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekpanel de nieuwe wet consequenties heeft. Deze groep familiebedrijven heeft een schuld van meer dan een half miljoen euro aan de vennootschap. Dit percentage van 10 procent ligt overigens hoger dan de 3 procent die volgens het ministerie door deze wet worden geraakt. Dit verschil kan verklaard worden door een over-representatie van grotere familiebedrijven in ons panel. In totaal zegt overigens bijna 40 procent van de familiebedrijven dat zij zich al hebben laten informeren over de aangekondigde wetgeving. Slechts een van de deelnemers aan het onderzoekpanel heeft al een concreet plan om met de gevolgen van de wet excessief lenen bij de eigen vennootschap om te gaan.

Tabel 2. Impact op familiebedrijven van de wet excessief lenen bij de eigen vennootschap

	ja	nee
Heeft u (al dan niet tezamen met uw partner of kinderen) op dit moment een schuld aan uw vennootschap van meer dan € 500.000?	10%	90%
Heeft u zich al laten informeren over de gevolgen van de aangekondigde wetgeving?	39,4%	60,6%

De familiebedrijven blijken minder moeite te hebben met de aangekondigde wet excessief lenen dan met de twee hiervoor aangehaalde voorgenomen aanpassingen. Zo'n 44 procent heeft begrip voor de invoering van de wet, terwijl 27 procent er geen begrip voor heeft.

Figuur 8. Uitstel van belasting betalen al dan niet aangevraagd en intentie om deze aanvraag te verlengen

Belastingplan 2021: overdrachtsbelasting voor bedrijfspanden

Een laatste onderdeel van fiscale wetgeving die is onderzocht, komt uit het belastingplan 2021. Hierin is aangekondigd dat de overdrachtsbelasting voor niet-woningen (bedrijfspanden) stijgt van 6 procent naar 8 procent. Uit Tabel 3 blijkt dat 27 procent van de familiebedrijven verwacht dat deze stijging van de overdrachtsbelasting een belemmering vormt om een bedrijfspand te kopen, terwijl 42 procent van de familiebedrijven deze belemmering niet ervaart. Echter als de familiebedrijven de totale markt van aan- en verkoop van bedrijfspanden overzien, verwacht ruim 58 procent van de familiebedrijven dat dit zal leiden tot een vermindering van de aankoop van bedrijfspanden. De verhoging van overdrachtsbelasting van niet-woningen heeft voornamelijk als doel de vastgoed belegger te raken maar heeft als (onbedoeld) neveneffect dat de familiebedrijven geneigd zijn om investeringen in bedrijfsontroerend goed uit dan wel af te stellen.

Tabel 3. Mate van waarschijnlijkheid dat familiebedrijven handelen op basis van afschaffen van de bedrijfsopvolgingsregeling

	(zeer) oneens	(zeer) eens
De stijging van de overdrachtsbelasting voor niet-woningen is voor ons een belemmering om een bedrijfspand te kopen?	41,5%	26,8%
De stijging van de overdrachtsbelasting voor niet-woningen zal leiden tot een vermindering van de aankoop van bedrijfspanden.	17,1%	58,5%

Over RSM:

RSM is dé adviseur en full service provider op het gebied van fiscale & accountancyvraagstukken, financiële processen en (actuele) wetgeving voor het mkb en familiebedrijven. Met 11 vestigingen en 550 professionals verspreid over Nederland bieden wij regionaal en nationaal onze diensten aan.

Door de nauwe onderlinge samenwerking binnen het wereldwijde RSM-netwerk biedt [RSM](#) ook internationale klanten een volledig scala aan financiële diensten aan. RSM ondersteunt de groei en ontwikkeling van de (grotere) (internationale) familiebedrijven in het mkb.

Neem voor meer informatie over RSM contact op via 072 - 541 11 11 of info@rsmnl.nl.

Over Nyenrode Business Universiteit:

Nyenrode Business Universiteit is de enige particuliere universiteit van Nederland, opgericht in 1946 voor en door het bedrijfsleven. Nyenrode is een begrip op het gebied van familiebedrijven en doet hier al sinds 1992 onderzoek naar. De connectie met het bedrijfsleven is nog steeds haar levensader, waarbij de onderzoeksresultaten ten goede van zowel het bedrijfsleven als de studenten komen.

Over het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekspanel:

In 2019 zijn RSM en Nyenrode Business Universiteit een onderzoekspanel gericht op familiebedrijven gestart. Nu nemen 70 grotere familiebedrijven deel aan het panel en het aantal stijgt gestaag. 86% procent van de respondenten is daadwerkelijk zelf eigenaar in het familiebedrijf, terwijl 9% van de respondenten familie is van de eigenaar. De algemene gegevens voor het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekspanel zijn in april en mei van 2019 verzameld, de gegevens voor het tweede corona onderzoek in de periode van 2 tot 13 juli 2020. De gegevens voor het eerste corona onderzoek zijn tussen 30 maart tot en met 3 april 2020 verzameld. In totaal hebben 55 van de 70 familiebedrijven deelgenomen aan de corona-onderzoeken, waarbij 37 familiebedrijven aan beide corona-onderzoeken deelnamen. De onderzoekers zijn zeer dankbaar dat deze families en bedrijven in deze moeilijke periode tijd en energie hebben willen vrijmaken om deel te nemen aan het onderzoek. Zonder hun medewerking hadden wij deze rapportage niet kunnen schrijven.